

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Den Hollantschen Icarvs

Hazart, Cornelius

T'Antwerpen, M. DC. LXIV.

Het IV. Capittel. Vande wetenschap der Heylighen.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71360](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71360)

stozbene Hepligen Gode aen-genaem / ende behaeg-
lijck sijn : alsoo en steunen oock onse ghebeden niet
op onse eygen weerdigheyt, dat is / die wy van ons sel-
ven hebben / maer op de weerdigheyt / die wy / ende
alle Hepligen dooz het sijden / ende doot Christi ber-
scregen hebben / dooz de welcke wy oock van Kinde-
ren der gramschap, ghewozden sijn Kinderen Godts, ende
in dese qualtrept / sijn wy ende de Heplighen / ende
berbolgens onse / ende hare ghebeden / Gode aen-
genaem / ende behaeglijck / alsoo sijn de verdiensten
Christi het eenigh steunsel van alles.

HET IV. CAPITTEL.

Vande wetenschap der Heylighen.

§. I.

Of de Heylighen moeten al-wetende sijn.

Peenius. Pag. 86.

Ghelijck Godes, ende Christi *des Middelaers*, alsoo oock
sels *der Heylighen* conditie laet niet toe datse aenghe-
roepen worden.

Antw. **Hoe betwijst ghy my dat?**

Peenius. Alle ware ende Religieuse aenroepinghe, moet
gheschickt werden alleen tot den ghenen die alwetende is,
ende een kenner der herten j Godt alleen is alwetende, ende
een kenner der herten, ende niet de Heylighen, soo moet-
men dan Godt alleen aenroepen, ende niet de Heylighen.

Antw. **Dat Godt alleen alwetende is / ende een
kenner der herten dooz sijn eygen selven / dat beken-
nen wy / ende nemen alle die Schyfturen aen / die
ghy te vergheeft tot desen eynde hebt byghebracht /
want de sake wees haer selven upr : maer datmen
niemand mach aenroepen / dan de ghene die alweten-
de is / ende een kenner der herten doot sijn eyghen selven,**

¶ 5

dat

dat loochenen wy / jae wy loochenen dat Godt de kennisse der herten aen de Hepligen niet en kan mede-deelen / want wy en kunnen niet sien / waerom hy dit aen haer niet en soude kunnen mede-deelen dooz een hoven-natuerlijck licht / aenghe sien dat de Engelen / natuerlijcker wijze malckanders gedachten insien.

Peenius. De Heylighen en hebben oock gheene besondere kennisse van die dinghen, die hier op aerde gheschieden.

Antw. Waer upt blijkt dit?

Peenius. 2. Reg. 2. 9. *Elia seyde tot Elisa, begheert wat ick u doen sal, eer ick van by u wech-genomen werde:* Hy wil dan dat van hem op der aerde noch tegenwoordich sijnde, ende wetenschap hebbende begheert worde, t'ghene hy wilde verkrijghen.

Antw. Oock de plompste verstanden kunnen sien dat dit niet en volghet: Elias, seght aen Elifaeus, bzaecht van my / wat ghy begeert eer ick vertrecke / Ergo de Heplighen en weten van ons niet: T'is eben of ick seyde: Een koopman van Antwerpen vertreckende naer Spaegnen / seght aen synen Sone / bzaecht dan my / wat ghy begheert eer ick vertrecke / Ergo die koopman en sal / nu in Spaegnen wesende / niet weten wat synen Sone doet t'Antwerpen: ofte / de koopmans die in Spaegnen woonen en weten niet wat dat'er t'Antwerpen om-gaet: Sijn dit consequentien / die van een gesont verstant kunnen aengenomen worden: utve andere Schriftuer-plaetsen / die ghy hier by-bzenght / sullen wy dareljck beantwoorden / wannecr gy die noch eens sult / naer utve gewoonte / herhalen.

Hazart. pag. 74. 99. Godt alleen kent alle de gedachten van alle herten / ende dat natuerlijck / en dooz synne eyghen kracht / maer de Heplighen kennen die alleenlijck vooz soo veel als se haer van Godt hebaert ghemaect worden.

Peenius. pag. 92. Dese exceptie neemt wech de kracht van de nu terstont aengetogene Schriftuer-plaetsen, in de welke niet ten sekeren opsichte, maer simpeljck de alwetenthey, ende kennisse des herten alleen Gode toegheschreven wort.

Antw.

Antw. Dese exceptie is nootsakelijck / om dat wy op andere Schrifruer-plaetsen bevinden / dat Godt de ghedachten der herren metter daet aen Petro Act. 5. 3. ende aen Paulo Act. 14. 9. gheopenbaert heeft: om dan de eene Schrifruer uyt te leggen dooz d'andere / soo is het nootsakelijck / datmen segghe / dat Godt alleen, de ghedachten der herren dooz niet door sijn eyghen kracht, ende dat Petrus, ende Paulus en Samuel de selve getewen hebben door openbaringhe.

Peenius. Pag. 95. Indien men de woorden der Schrift, die den waren Godt alleen de alwetentheydt toeschrijven, alsoo mach limiteren, soo en soude uyt de eyghenschap der alwetentheydt, die ware Godtheyt des Soons, en des H. Gheests niet meer kunnen bewesen worden: t'welck strijdt tegen de praxicke der oude Leeraeren der Kercke, de welke teghen Arium, en Macedonium dit argument, genomen van de alwetentheydt, ernstich hebben ghedronghen.

Antw. Wel hoe? maect gy dan geen onderschept tusschen de alwetentheydt Godts / ende tusschen sijne kennisse der herten? de alwetentheydt, de wyle sy in haer begriypt niet alleen al t'ghene metter daet is / maer oock dooz-hy is / sae oock al t'gene dat moghelijck is / ende dat sonder epnde / beteycht nootsakelijck een oneyndelijck wesen / daerom is sy Gode soo eyghen / datse aen gheene schepselen / die altyt epndelijck sijn / en kan mede-ghedept worden; daerom hebben de oude Leeraers uyt de alwetentheydt, teghen Arium, ende Macedonium, seer wel gedyeben de Godtheyt des Soons / ende des H. Gheests; maer de kennisse van de ghedachten die den mensch in sijn herte draeght / die kan dooz openbaringhe medeghedelt worden aen de Schepselen / sonder dat sy oneyndelijck van wesen sijn / ende oneyndelijck in hare wetenschap soo als het dupdelijck blyckt uyt Schrif-ture in den H. Petrus, ende Paulus, en Samuel.

Peenius. Wy besluyten dan teghen dese exceptie aldus: T'gene Godt alleen eyghen is, dat en comt gheene creature buyten Godt toe, t'ly natuerlyck, t'ly door een geluck-saligh ghesichte, want Godt ghetuyght uyt-druckelyck, dat hy sijne are gheen-n anderen wil gheven Esa. 42. 8. Nu de alwetentheydt,

heyt, en de kennisse des herten is Godt alleen eygen : Soot comtse dan gheene creature toe buyten Godt, t'sy natuerlyck t'sy door een geluck. saligh gesichte, ende volgens dien oock niet den Heylighen.

Antw. Wy defenderen hier tegen dese exceptie aldus : wat de alwetentheyt aengaet / die is Godt soo eyghen datse aen geene creature kan mede-ghedeelt worden op wat manere het mocht wesen / de reden hier van heb ick gegeven in mijne boozgaende antwoorde : Doch / nu staet hier van D. betwefen te worden (t'welck tot noch toe niet gedaen is) dat de Heplighen moeten alwetende sijn / om aengeropen te mogen worden / want dit is uw' subsumptum / ofte Minor geweest / te weten / dat de aentoeppinghe moet gheschickt worden alleen tot den genen die alwetende is, dat loochenen wy / ergo betwijs hier van.

Wat de kennisse der herten aengaet / dit is Godt soo eyghen / dooz sijn eygen kracht / ende nature de ghedachten der herten te doozsien / dat dit gheen schepfel kan doen door sijne kracht, maer ghelijck blyckt in Petro, ende Paulo, Godt kan de ghedachten der herten die hy doozsiet / aen de Creaturen wel openbaren / vervolgens maecte ick hier dese distinctie : De ghedachten der herten te doozsien is Gode soo eygen / dat gheen schepfel dit toekomt door sijn eyghen kracht, ofte natuerlyck / dat is waer : Maer de ghedachten der herten te sien / is Godt soo eyghen / dat hy de selve aen de schepfelen niet en kan / of en wil ontdekken / en openbaren / dat is valsch / want contrarie blyckt in den H. Petrus, ende Paulus, en Samuel.

Maer al dit / souden wy noch kunnen disputeren of de insicht der herten / soo eygen is aen Godt / dat het aen geen schepfel KAN mede-ghedeelt worden / ghelijck boven geseyt is. Jae hier resteert noch dat ghy probeert / dat de Heplighen niet en kunnen / of mogen aengeropen worden / ten sy dat se de herten selve doorsien, ghelijck Godt.

Bellarminus. *Lib. 1 de Sanct: beat. Cap. 20.* Pae-dten her seker is upt de ghetuyghenissen der Vaderen / ende upt soo vele myrakelen van Godt ghetuont / dat de gheene

ghene die den Heylighen aenroepen / verhoort worden / ende verkrigghen dat sy bidden / soo en worden de Heylighen niet te verghcefs aengheroepen / oft schoon wy toestonden dat sy niet en hoorde / noch kenden onse ghebeden / want jemandt anders bedient hare plaetse / ghelijck hy niet te verghcefs versoek aen den Coningh doet / die seker weet / dat de Coningh sijn versoek niet lesen sal / maer jemandt anders van sijn hof / en dat hy niet te min alsoo verkrigghen sal 'tghene hy begheert / als oft de Coningh sijn versoek ghelesen hadde.

Antw. Laet ons hoozen hoe dit wederlept wordt.

Peenius, pag. 94. Hier ter plaetse dringhen wy nu daer op, dat noch het segghen der Vaderen, noch de mirakelen, een vast, ende onbeweeghelijk fundament des gheloofs maken, maer alleen, ende het eenighe Woordt Godts.

Antw. Indien noch het segghen der Vaderen / noch de mirakelen een fundament des gheloofs maken; hoe veel te min utwe upt-legghinghen van de Schrifsture / regghen de authoziteyt der Oudt-vaderen / alleenlijck ghetrocken upt uw' epghen vernuft? Nu / wat verstaet ghy ghy dooz het Woort Godts? alleen dat gheschreven is? soo loochenen wy utwe propositie. Verstaet ghy hier dooz oock de Traditien, oft het onbeschreven Woordt Godts? Soo staen wy utwe propositie toe / ende seggen / dat het Gheloof alleen moet stemmen op 'tWoort Godts / 'tzy dat het gheschreven zy / 'tzy ongeschreven.

Peenius. Indien de Heylighen onse ghebeden niet en hooren, noch weten, soo en moeten sy van ons niet aengheroepen worden, ghelijck blijkt ut de argumenten hier voren aenghetoghen.

Antw. 'tzy seker dat Bellarminus opentlijck leert / dat de Heylighen onse ghebeden hooren / en weten: hoe komt men dan hier regghen Bellarmyns argumenten / als oft hy leerde dat se onse ghebeden niet en hooren / noch weten? moet men dan opnemen 'tghene hy alleen ten overvloet seght / ende ex supposito; ende daer en tusschen sijne epghen leere laten vaeren? want als hy nu ghesepdt hadde / ghenomen dat de Heylighen

lighen onse ghebeden niet en hoorden, oft wisten, &c. soo
boeght hy ter standt daer by: 'Ten is niet waer, 'tghoe
hier van Parijje wordt opghenomen, dat de Heylighen
niet en weten wat wy haer vrighen.

Peenius. Wie is die ander, die der Heylighen plaetse be-
dient? zijn't de Enghelen? oft Christus? oft is't Godt?

Antw. Dat moest ghebraght worden van de ghe-
ne die staende hout / dat iemandt anders der Heyli-
ghen plaetse bedient: maer niet van Bellarminus, de
welcke dat niet en leert / maer openlyck leert dat
het waerschijnlyck is / dat de Heylighen, van den beghin-
ne haerder ghelucksaligheydt, in Godt sien, al wat haer aen-
gaet, vervolghens oock de ghebeden, die tot haer gheskiet
worden; Ende daerom / al wat hier woedt gheseydt /
ende vande ghelijckenisse eens Coninghs, ende van der
Heylighen plaetse te bedienen, ende van niet te hooren onse
ghebeden, en raecht in't minste Bellarminus niet / aen-
ghesien dat dit niet en is sijn gheboeken / maer een-
enkele toeghebtughe van eene sake / die-nien soude
konnen staende houden dieg noode zijnde: doch soo
dit van gheenen noode en is (de wijle daer bestan-
dighe argumenten zijn om te thoonen dat de Heyli-
ghen onse ghebeden hooren / en weten) soo is't te ver-
gheefs / dat dese toeghebtughe van Bellarminus be-
vochten werdt; oberfulckx / ick sal Peenius hier laten
bechten teghen den windt / ende de locht / dieg te
meer / om dat dese sake my in't besonder niet aen en
gaet / de wijle ick nergens in mijn Victorie behoont
hebbe / dat de Heylighen vanden beghinne haerder gheluck-
saligheydt weten al wat haer aen-gaet.

Peenius, Pag. 95. Hazart op de plaetsen Job 14 en Eccles. 9.
seght: Daer wordt alleen gheleert dat de doode natuerlycker wijse
niet en weten wat de levendighe doen, ghelijck de levendighe niet
en weten wat de doode doen.

Antw. Dit schrijft my Peenius valscheelijck toe / ende
en kan niet goedt maken dat ick in mijn Victorie soo
spzake: oberfulckx de pzaetjens die hy hout pag. 96.
van de limitatie die ick soude ghem. recht hebben op
de voorszeyde plaetsen van Job, ende Salomon, &c. en
raecken my niet / daerom en heb ick die niet te be-
antwoorden.

Let nu maect Leser , met wat trouwe Peenius handelt / wanneer hy in't toeschijft 'tghene ick niet en segghe.

Hazart Pag. 84. 90. *Esais* 63. **W**oerdt ghesproken van eene approberende kennisse / so o dat den sin zy / Abraham en kent ons niet , dat is / hy en hout ons niet booz kinderen / hy bemindt ons nie t / hy veracht ons / om dat hy verstaet / dat wy van Godt af-ghevoeken zijn.

Peenius Pag. 97. Die uytlegghinghe praesupponceert , dat Abraham , Israel , ende de andere Heylighen des ouden Testaments wel gheweten hebben de dinghen , die de naekomelingen weder-voeren , maer datse nochtans voor hen niet en hebben willen sorghen.

Antw. **D**at en hebbe ick niet gheseyt : ick hebbe alleenlyck willen bewijzen / de werenschap die Abraham , ende Israel hadden bari't quaet leben haerder naekomelingen hier op der aerden : of sy nu daerom booz haer wilden sorghen / of niet sorghen / dat hebbe ick daer ghelaeten.

Peenius. Abraham , Israel , &c. waeren doen ter tijdt noch in't voor-burgh , volghens de leere van alle Pausghesinden , so en hebben sy dan in't particulier niet connen weten , het gaene de naekomelingen wedervoer.

Antw. **H**oe volghet dit ? **W**ant Moyses was o ock in het Voor-burgh , niet te min hy heeft ghelwet en dat Christus was op den bergh Thabor.

Peenius. Nae *Bellarmini* segghen , die in't Voor-burgh zijn , die en zijn noch niet ghelucksaligh.

Antw. **D**at segghe ick mede met *Bellarminus*.

Peenius. Die noch niet ghelucksaligh zijn , maer als noch van't ghelucksaligh aenschouwen *Godts* uyt ghesloten werden , die en weten niet wat op aerden gheschiet.

Antw. **I**ck antwoorde / met *Bellarminus* §. Sed dices sy en weten niet wat op aerden gheschiet / ordinaerlyck dooz het aenschouwen *Godts* , dat is waer / sy en weten niet extraordinaerlyck , dooz besondere openbaeringhe *Godts* , dat loochene ick. **W**ant ghel'ck *Bellarminus* daer hy voeght § *Atque ex his* : Al-hoe wel de Heylighen *Gods* niet en aenschouwen , nochtans souden haer onse

onse ghebeden connen veropenbaert worden, ghelijcke hier op der aerden veropentbaert wierden.

Peenius. Dese uyt-legghinghe præsupponeert oock, dat de afghestorvene Heylighen in't oude Testament zijn aengeroepen gheworden. Want dit is de sin, om dat Abraham, ende Israel, dien wy om te helpen in andere noodtsaekelijckheden seer ghereet bevonden hebben, nu ter tijt ons verachten, ende versuymen, daerom keeren wy ons door den ghebede tot u Heere.

Antw. Ten volghet niet uyt die boozsepde verklaringhe / dat de Heylighen in't oude Testament zijn aengheroepen gheweest: want de reden/die ghy daer by boeght en is van gheender weerden/om diegwill/ dat den Propheet niet en seght / dat de Israeliten haer tot Godt keeren / om dat Abraham, ende Israel daer sy haer in andere noodtsaekelijckheden hadden byghestaen/haer nu versuynden; maer/om dat sy soo hoog waeren ghevozen / dat oock Abraham, ende Israel, ter oozsaeken van dese hooghheidt haer niet en kenden booz haere kinderen / daerom seght Moyses keeren wy ons tot Godt om berghiffenisse te krijghen van dese soo groutwelijcke hooghheidt. Niemand en spreekt hier van sorghen, of niet sorghen.

Indien ghy my vraeght / hoe kosten de Israeliten weten / dat Abraham ende Israel haer niet en kenden / ten zy hier uyt / om dat sy saghen / datse gheen sozge booz haer meer droeghen / ende niet meer bestonden?

Ich antwoorde/dat sy dit wisten/niet uyt de ontrectinghe van sozge / ofte bystant / maer uyt het segghen vanden Propheete / de welke haere hoogheden booz ooghen stellende / sepde haer / datse soo groot waeren / dat oock Abraham, ende Israel in't ander leven in wesende/haer niet en kenden booz haere kinderen / dien-volghens dat sy haer souden keeren tot Godt booz een oprecht berouw/ om sich met hem te versoenen / ende booz waere kinderen van Abraham, ende Israel aenghesien te worden. Daerom zijn het wederom al bergherfsche / ende verlozen praelens die Peenius booz-stelt Pag. 98. ende 99. aengacnde

de sozge van dese twee booz-ghemelde Heplighen :
Want niemandt als Peenius , die my valscheijck
roeschrijft / en spzeckt hier van sozghen.

Peenius, Pag. 99. Hazart seght Pag. 79 dat dese plaetse
2. Reg. 22. 20. Uwe ooghen en sullen het quaet niet sien , is
te verstaen aldus , dat *Iosias* nae sijne doot natuerlijcker
wijse niet gheweren en heeft wat de levendighc doen.

Antw. Peenius heeft my hier noch eens beiozghen :
Ick en make niet eens ghwach van de wetenschap
Josiæ nae sijne doot / noch van natuerlijcker wijse te
weten : wat dan ? het ghene dat een ieder die maer
lesen kan / kan naesien in mijne Victorie : ick segghe
dan noch eens / dat hier niet anders gheseydt wordt
als dat Godt Josiam uyt dit leven heeft ghehaelt / om
dat hy in sijn leven niet en soude sien de quaeden / die
Godt gheschickt hadde te senden over de stadt van
Jerusalem , waer uyt ick besloten hebbe / dat dese
Schysure gheensins en raecht de wetenschap ofte
ontwetenheyt der Heplighen / uer hare doot.

Peenius. De Heere seght absolutelijck en simpelijck : *Ick
sal u versamelen tot uwe Vaderen , ende uwe ooghen en sullen het
quaet niet sien ; dese bepalinghe , uwe ooghen en sullen het
quaet niet sien , natuerlijcker wijse , moeste Bellarmius , ofte
Cornelius Hazart (die sich door-gaens met des selfs wapenen
behelpe) bewijsen daer by ghedaen te zijn.*

Antw. Ick en moet niet bewijsen / het ghene ick
niet op ghenomen / of gheaffirmeert hebbe : Du
blijckt claer uyt mijn schrift / dat ick niet gheaffir-
meert en hebbe ? dat Josias de quaden nae sijne doot niet
en soude sien *naturlijcker wijse* , soo en moet ick dan 't sel-
ve niet bewijsen.

Maer ick hebbe gesept dat Godt Josiæ uyt het leven heeft
ghehaelt , om dat hy in sijn levē niet en soude sien de quaden , die
hy soude senden over Jerusalem . Ghy ick mijne antwoorde
Pag. 79 mede-bzenght / dit blyckt uyt den text selve /
namelijck v. 16. 18. en 19. waer gheseyt wort : Soo seyt
de Heere : Siet ick sal quaet over dese plaetse bzenghen , ende
over haere inwoonderen , maer tot den Coninck van Juda ,
sult ghy segghen : om dat u herte weeck gheworden is , ende
ghy u voor het aenghesichte des Heeren vernedert hebt , als
ghy

ghy hoordet wat ick ghesproken hebbe teghen dese plaetsen, ende der selver inwoonderen; datse tot eene verworpinghe, ende vloeck sullen worden, en dat ghy uwe kleederen ghescheurt, ende voor mijn aensicht gheweent hebt, soo hebbe ick u oock verhoort, spreekt de Heere, daerom siet ick sal u versamelen tot uwe Vaderen, ende ghy sult met vrede in u graf versamelt worden, ende uwe ooghen en sullen al het quaet niet sien, dat ick over dese plaetsen brenghen sal. **Doeght hier nu by de bemerkinghe van nuen epgghen** Bybel N. 35. de welcke seght / dat dit te verstaen is ten aensien vande alghemeyne plaghen, die van de Chaldeen over het gheheel Coninckrijcke komen souden, die Josia niet beleefden heeft.

De sin is dan/ dat Josias het niet ghesien heeft met sijn lichaemelycke ooghen / ende menscheelijcker wyse / met bzeefe / ende benaetheydt / ghelijck by soude ghedaen hebben / indien hy waer in't leuen ghebleuen.

Ghy moet my bekennen / dat Schryfture openlijck seght / dat Josias daerom ghestozven is / om dat hy in sijn leuen niet en soude sien de quaden / die Godt soude senden oher Jerusalem, maer dat hy in vrede, dat is / sonder de selve quaden te sien / soo nuen Bybel dit wilt verstaen hebben / soude begraven worden / ende die quaden niet beleuen: **Wat is dat anders / dan / dat hy die quaden niet en soude sien in sijn leuen? Hoe volghet hier nu uyt / ergo de dooden en weten van ons niet?**

Peenius. Dit wert Josia tot een weldaet beloofst, dat hy niet en soude sien het quaet, dat over den nakomelingen soude ghebracht werden.

Antw. **'T is waer / ende het is metter daet een groot weldaet gheweest voor Josias, dat Godt hem uyt dit leuen ghedaelt heeft / om dat hy de verworpinghe van sijn rijck niet en soude sien / ende in werck rijckel zijn van te gheraecken in de handen der Chaldeen, ofte met bzeefe en benaetheydt moeten bliuen.**

Peenius. Indien hy 't wel natuerlijcker wyse niet en hadde gheweten, doch door eene boven natuerlijcke openbaeringhe hadde gheweten, soo en kondy hem dat al

een weldaet niet beloofd werden, dat hy het quaet niet sien soude.

Antw. Waerom en cost het geen weldaet sijn/aengesien dat hy die quaden niet en soude gesien hebben met pijnlycheyt/droefheyt/oft bzeese: ist dan geē weldaet/semant verlossen vā soodanige moepelyckhedē?

Ten anderen / ick en hebbe dese plaetse niet verstaen van de wetenschap Josias naer sijne dootd / beelmin van de maniere op de welke hy dit nae sijne dootd soude gheweten hebben: alleenlyck hebbe ick tot over-bloedt gheseydt / dat dese slot reden niet en deught: Josias en heeft de quaden van Jerusalem niet ghesien in sijn leven, ergo hy en heeft de selve niet connen weten nae sijne doot: want dit can wel samen staen.

Dit moest weder-seydt worden / sonder te praeten van natuerlijcker, of boven-natuerlijcker wijze: want ick en hebbe daer van niet een woortd ghesproken in mijn Victorie; ghy moest my alleenlyck bewijsen / dat ick dese Schriftuer-plaetse qualijck / ofte verkeerdelijck verstaen hebbe / wanneer ick gheseyt hebbe / datmen hier van niet anders en spreeckt / als dat Godt Josiam upt het leven ghehaelt heeft / om dat hy in sijn leven niet en soude sien het verderf van sijn Coninckrijcke: wat seght ghy? soo niet? Hoe mach ghy 't dan met utwen Bybel, de welke seght / dat Josias daerom in vrede begraven is / om dat hy de plaeghen niet beleeft en heeft: is dat niet te segghen / om dat hyse in sijn leven niet ghesien heeft? Seght ghy dat ick met utwen Bybel die Schrifture wel verstaec? soo segge ick noch eens dat hier upt niet bestoren kan worden; dat de afgestorbene van ons niet en weten / of indien ghy meynt dat jaer / stelt dan eens het ghevolgh in forma, ende op sijne koten: want 't is u l. ep. ghen argument / ende op wooytinghe die ick hier weder-legghe vervolghens staet u l. toe het selve goetd te machken.

Peenius. Pag. 101. Die van het Pausdom komen wel daer in over een, dat de Heylighen niet alleen in 't ghemeyn, maer oock in 't besonder weten die dinghen, die op aerde gheschieden, jae datse oock verstaen, 't ghene doot de beweghin- ghe

ghe der herten alleen voort-ghebracht wort: Maer van de maniere hoe sy soodanighe dinghen weten, hebben sy verscheyden ghevoelen.

Antw. Daer sijn vele stucken / die wy / ende ghy lieden gheloof / waer van de maniere niet puerlyck kan uyt-ghebruycht worden: Seght wy eens puerlyck de maniere / op de welke Godt de werelt van niet gheschaepen heeft: Seght eens de maniere op de welke den Sone Godts mensch gheworden is in het lichaem van de H. Maeghet: Seght wy de maniere op de welke alle de verrotte / ende in stof besaenderde lichamen op eenen ooghen blick sullen verrijfen etc. moeten daerom de sake selfs verworpen / om datmen disputeert van de maniere? Soo seght dan met eenen datter gheen yelle en is / of seght wy op wat maniere de sielen / of gheesten konnen ghepynicht worden met een lichaemlyck yer. Seght wy oock datter gheen Nachtmael en is / ofte seght wy op wat maniere ghy dooz het ghelooft kint tot Christus, hoe dat ghy hem aenbadt / hoe dat ghy met hem vereenticht wordt.

Wu segghe ick / stelt wy booz alle de manieren die ghy begheert / ende ick salse allegaer aen-nemen als dienende tot de wetenschap der Veplyghen / niet ghylyck ghy seght *Pag 102.* Intien de heylighen alle dinghen weten uyt het ghelucksaligh aenschouwen Gods, soo en is waerlyck gheene nieuwe open baringhe van noode: Van ghelijcken indien de Heylighen uyt verhael der Enghelen verstaen de dinghen, die op aerden gheschieden, soo en is niet noodigh zijn dat onse ghebeden van Godt haer veropenbaert worden &c. Wuyten twyffel / als s'het weten op d'eene maniere / dan en is eene andere niet noodigh / maer ghelijck wy in Schrifture bevinden bescreyden manieren / dooz de welke Godt verre ghelegghen saecken 't zy aen levende menschen / 't zy aen dooden gheopenbaert heeft / wy segghen / dat wy op alle de selve manieren / nu dooz de rene / nu dooz de andere / aen de Veplyghen / de dinghen van verstaen aerden laet weten / ofte immers kan laeten weten / de bewyisen dies-aengaende staen in mijn Victorie van *Pecunia*

Pag. 87. tot 101.

Peenius Pag. 102. Hier uyt en wert niet bewesen, de principaelste vraghe, de welke dese is: of de afghetorvene Heylighen alwetende zijn.

Antw. Is dit de principaelste vraghe: ter contrarien? 't is een seer kil: en bescheedt: want de Heylighen konnen de dinghen der aerden wel weten / schoon sy niet alwetende zijn. Middeler tijt hebbe ick u op dese vraghe gheantwoordt / ende gheseydt: datse niet alwetende zijn: wat wilt ghy hier uyt nu besluyen?

Peenius. De alwetentheyte is het fundament der Religieuse aenroepinghe

Antw. Dat wordt van u gheaffirmeert / ick hebbe het gheloochert / nu staet het u toe dit te betwijfen / dat de Heylighen niet en konnen aengheroepen worden ten zy datse alwetende zijn: want tot noch toe en is dit niet ghedaen / stelt eens dan een argument in goede sojme / om dit te proberen.

Peenius. Of schoon de Heylighen vele dinghen weten, 't zy uyt het verhael der Enghelen, ofte uyt de veerdigheyt vande natuere, ofte uyt Gods besondere openbaringe, nochtans en sijn sy daerom niet alwetende.

Antw. Mijn leven en hoorde ick dierghelijcke maniere van disputeren: wy stemmen u gheduerigh toe datse niet alwetende zijn / ende ghy en doet niet als het selsde dickwils herhaelen het ghene wy toestemmen.

Wy segghen dan noch eens dat de Heylighen niet alwetende en sijn / besluyt nu hier eens uyt / datse niet en moghen aengheroepen worden.

Peenius. Alsoo keeren wy alle die wijsen om, door dit argument: om de ghebeden te kennen, die op de seldte tijt in verscheyden plaetsen gheschieden, en somijts alleenlijck door suchtinghen des herten verricht worden, en is niet ghenogh de kennisse van sommighe dinghen, maer daer toe wort vereyscht ware alwetentheyte, welcken wy ghelooven noch den Enghelen, noch den afghesonderde sielen toe te komen.

Antw. Dit en is niet anders / als proberen idem per idem, daerom loochenen wy noch eens / dat de Heylighen

lijghen moeten alwetende zijn / om de ghebeden te kennen die op verscheyden plaetsen gheschieden.

Ten anderen, loochenen wy dat de Hepligen kunnen sien de gedachte der heren / ten zy datse haer vā God geopenbaert worden (op wat wyse het mocht wel) 't welck wel gheschieden kan sonder alwetentheit.

Hi antwoorde ick op uw' argument / in forme om de ghebeden te kennen / die op de selfdertijt in verscheyden plaetsen gheschieden / en is niet genoegh de kennisse van sommighe dinghen / maer daer toe wordt bereycht waere alwetentheit: Nego majorem. Den Engheleu / ende den Heplighen / en komt gheene ware alwetentheit toe, Concedo minorem. Ergo / de Engheleu / ende de Heplighen / en kunnen de ghebeden niet weten / die op de selfdertijt in verscheyden plaetsen gheschieden. Nego consequentiam.

Peenius Pag 103. In't besonder op het verhael dat door de Engheleu gheschiedt, antwoorden wy 1. dat de Engheleu van den Hemel nederkomen, ende ten Hemel op-vaeren lesen wy, maer dat sy tot dien eynde op vaeren, om den staet onser liken, ende om onse ghebeden den verstorven Heyligen te verhaelen, daer van en lesen wy niet met al.

Antw. Ick hebbe contrarie gherhoont wyt Apoc. 8. v. 3. in mijn Victorie Pag. 92. misdoelertijt laet ghy uw' booz-gaende argument tude brodde steken / sonder te proberen dat'er eene ware alwetentheit van noode is / om de ghebeden te weten / die op de selfdertijt in verscheyden plaetsen gheschieden.

Peenius. Door dat neder-daelen, en op-climmen der Engheleu, en wort niet anders verstaen, dan dien gheduerighen, en onvermoeyden dienst welcken sy Godt, ende den menschen bewijfen, Gods, door de verkandighhe sijns lofs, maer den menschen door den dienst der bewaringhe.

Antw. Wat raecht my dat op-climmen, ende neder-daelen der Engheleu / aenghesien ick dit niet eens hebbe aengheroert?

Antw. Der halven soo bereyffche ick bruyt de Schrifsture / dat de Engheleu tot gheen ander eynde neder-daelen, en op-climmen, dan 't ghene ghy hier boogt gheeft.

Peenius. Veel meer brenghen de Enghelen de ghebeden der vromen op aerde levende, tot hem, dien zy oock selve aenbidden, maer de enghelen aenbidden, en bevelen niemant aen te bidden, dan den waren Godt alleen *Apoc.* 19. 10. ende 22. 9. Soo brenghen zy dan tot Godt alleen, ende niet tot den verstorven Heylighen de ghebeden der vromen noch op aerde levende.

Antw. Wie twijfelt daer aen of de Enghelen brenghen de ghebeden der levende tot dien / die zy selve aenbidden; maer hier upt en volghet niet dat zy oock de selve niet en brenghen tot de Heylighen / op dat sy haere ghebeden souden hoeghen by d'onse / ende alsoo eenfaemelijck brenghen van Godt / het ghene wy bidden. Dit kunnen de Enghelen wel doen / schoon sy de Heylighen niet en aenbidden: verbolghens en denght uw' beslypt niet upt *Apoc.* 19. ende 22.

Peenius. De enghelen selve en kunnen de verborgene dingen des herten niet insien, soo en kunnen sy dan die oock den Heylighen niet aenbrenghen, de wijle de ghebeden, door verborgene suchtinghen des herten somtijes gheschieden.

Antw. De enghelen kunnen de verborghene dingen des herten niet insien / door haer eygen kracht / dat het soo zy / door de kracht Godts / dat loochenen wy / ende hebbe in mijn *Victorie pag.* 94. contrarie getoont upt *Schryftuere.* Doorders / de Enghelen en kunnen de verborghene dingen des herten der Heylighen niet aenbrenghen / vooz soo veel als zy in't herte verborghen sijn / dat is waer / vooz soo veel als zy aen haer veropenbaert sijn / dat loochenen wy / ende ghy en zijt niet machigh u t *Schryftuer* te bewijzen / dat de Enghelen / ende de Heylighen de ghebeden des herten niet en kunnen insien / vooz de kracht Godts / om die wil dat tot dit insicht / gheene altwetenheyt van noode is.

Peenius. Indien de Enghelen als nu ten hemel opvaren, als nu van daer tot ons nederdaelen, soo en zynse niet overal teghenwoordigh.

Antw. Dat stemme ick u gheerne toe: want dit is wederom een belachelijck argument / eene conclusie te maecten teghen ons / die wy niet handen / en voeten toegheven.

Peenius. Derhalven als sy nu in den hemel opgevaeren zijn, soo en is dien staet, in welcke de menschen op aerden leven, hen niet bekend.

Antw. Dat en is niet waer: en dit is glat/ peenio principij; oversulckis dit staet u toe te bewyfen.

Peenius. Damascenus Lib. 2. Orth. fid. Cap. 3. seght: de engelen sijn omschreven van plaetse, want als zy in den hemel zijn, soo en zijnde niet op aerden, ende van Godt op aerde ghesonden zijnde, soo en blijven zy niet in den hemel.

Antw. Dit segghen wy mede / want'ris hiupten alle twyffel: maecht nu eens alwe stotreden / te weten / dat de Enghelen nu in den hemel opgebaeren zijnde / den staet der menschen hier op aerde levende / niet en weten.

Peenius. De zielen der vromen uyt dit leven scheidende, welcken sommighe te ghelijck met den enghelen in dit verhael te saemen voeghen en konnen niet meer verhaelen dan sy weten, maer die weten slechts de voorledene, ende teghenwoordighe, doch niet de toekomende ellenden der levenden.

Antw. Van de toekomende en isser gheen quistie / maer de wijle ghy selve bekennt / datse de teghenwoordighe ellenden der levende weten / niet en isser' twelck haer belet / de selve aen de heylighen in den hemel te verhaelen: wat isser oock dat belet die heylighen aen te roepen / de welke soo ghy selve bekennt onse boozledene / ende teghenwoordighe nooden weten?

Peenius. Waer toe vele redenen? Bellarmijn selve verwerpt dese wijse, en seght: Nochte de enghelen, nochte de ghelucksalighe zielen, hoewel sy teghenwoordigh zijn, konnen onse ghebeden natuerlijcker wijle weten, wanneer wy alleenlijck met de ghedachten bidden.

Antw. Hier is de questie (die ghy self ghemobereert hebt) of de vrome / die sterben / konnen verhaelen aen d'heylighen in den hemel / de teghenwoordighe ellenden der levende, die sy in dit leven booz d'ooghen ghesien hebben / ende welckers wetenschap sy mede vranger'ander leven; hier komt ghy nu / ende seght / Bellarmijn verwerpt dese wijse: is dit niet opentlijck valsch / aeghesien dat Bellarmijn hier spreect van de ghe.

ghedachten des herten, van de welke wy allegaer be-
kennen/ datse noch de enghelen/ noch de Heplighen
konnen sien / ten zy datse haer van Godt gheopen-
baert worden op wat wijze het mocht wesen?

Peenius Pag. 104. Wat belanght de ghelijckheydt met de
enghelen in de vserdigheyt der nature. Wy antwoorden ten 1.
dat de verstorven Heylighen ten sekeren opsichte den Enghe-
len ghelijck zijn, en sullen zijn, lesen wy, maer dat die gelijk-
heydt bestaet in een speciale kennisse aller dinghen, lesen wy
neighens.

Antw. Nihil ad rem, men spreekt hier niet van eene
kennisse aller dinghen, maer van sommighe, ofte vele,
ende ghelijck Bellarminus spreekt / van dinghen die
naemelijck de Heylichen aengaen.

Peenius. De Schrift ghetuyght veel meer het contrarie, te
weten, dat de verstorven Heylighen niet en weten den staet
deser werelt, ende der dinghen, die daer in gheschieden.

Antw. Tot noch toe en is ons opt soodanighe
schrifruer-plaetse voozghestelt / ofte wy hebben be-
wesen datse niet en diende ter saecke; Hulsius heeft
hier de saecke moeten opgebeven/ en Peenius blijft sae-
men met hem in de brodde: ofte soo ghy dit niet be-
kennen en wilt/wel aen/ gheeft ons maer eene schrif-
ruer-plaetse daer alle wetenschap van onse dinghen
aen de Heplighen des hemels ontnomen werdt.

Peenius. De Enghelen selve, en zijn door de snelheyt der
nature niet alwetende, nochte al om teghenwoordigh, soo en
kan der gelucksalighen ghelijckheyt met den Enghelen in de-
sen deele niet vergeleken worden.

Antw. Ick hebbe nu meetmael gheloochent dat
de alwetentheyt, ende al-om-teghenwoordigheyt noodt-
sakenlijck is/ om onse ghebeden te hoozen/ ofte te we-
ten/ ende ick blijve daer by/ soo lanck als ghy wy het
contrarie niet bewesen en hebt met eenighe bondige
storreden/ ghetrocken upt de Schrifruere / ende dooz-
renen twertigen Syllogismus in forma: maer inde plaetse
van dit te doen/ soo hebt gy nu datelijck twee of dyp
argumenten laeten steken/ in de plaetse van de selve
upt te boeren.

Peenius. Men moet die ghelijckheyt met den enghelen
niet

is nae de doot, volghet hier uyt / dat der godloosen zielen niet uytstrecken buyten'tghene, waer in van Christo, die ghelijckheydt ghestelt wort: *Inde opstandighe en nemen sy niet ten houwelijcke, nochte en worden niet ten houwelijcke uytgebreuen* (zy sullen niet hongnieten, noch dorsten) *maer zy sijn als enghelen Godts inden hemel Matth. 22. 30. zy en konnen niet meer steruen, want zy sijn den enghelen ghelijck. Luc. 20. 36. &c.* Maer nu de openbaringhe, waer door Godt. dit of dat der vromen saligheyt betreffende, den Enghelen bekenet maect, die behoort tot de bedieninghe der Enghelen, die haer eygen is, soo en is dan die openbaringhe niet ghemeyn aen den Enghelen, ende ghelucksalighen.

Antw. **Ick en kan niet bedencken teghen wie Peenius hier anders becht / als teghen sijn eyghen schuldutwe: Niet teghen my / want ick en ben niet indachtigh soodanigh argument opghenomen te hebben in mijn Victorie van Roomen, die hy nochtans wilt wederlegghen: Niet teghen andere / want tot noch toe en wete ick niemant / die soo gheargumenteert heeft: om dat de Heplighen aen den Enghelen ghelijck sijn in veerdigheyt der nature (want daer van is hier eyghentlick de questie ghelijck blijkt uyt de eygen woorden van Peenius) daerom is de openbaringhe Godts gemeyn aen den Heplighen / ende Enghelen: Wie sijn die / de welke soo argumenteren hzeughtse booz den dagh by soo verre ghy kont / of te soo niet / soo becht ghy hier dan teghen u eyghen selven: Jae / om dit te doen / is ghenoech dat ghy niet en becht tegen my / maer soodanighe dinghen gaet uyt den hoecck halen / om mijnne bewysen / en wederlegghinghe te dibetteren.**

Peenius. Pag. 105. De ghelijckheydt der af-ghestoruen gheesten met den Enghelen volghens de leere des Pauldoms komt voort uyt de snelheyt der nature, Soo ist dan een naturellicke gave, soo ist dan den vromen, en te godloosen ghemeyn, ende by ghevolgh der godloosen zielen sullen bekenen alle dinghen, die op aerde gheschieden.

Antw. **Wat monsters van consequenten sijn dit: want ghenomen dat ick u toestemde dat: De snelheyt der nature aen de zielen der vromen, en godloosen ghemeyn sullen**

sullen bekennen alle dinghen die op aerde gheschieden? ghy seght dat ja: bekent dan dat de zielen der godloosen/ de welke nochtang ewelijck ghesloten ligghen in haeren kercker / dooz de snelheyt van haere nature/ de werelot om sweren/en om sweben/ ende soo sullen wy oock bekeynen / dat zy vele dinghen sullen weten/ die hier omgaen op aerden: maer aenghesien dat de godloosen in soodaenighen staet zijn/ datse de snelheyt niet kunnen ghebruycken / (ghenomen oock haer de selbe natuerlijck waer) soo ist nochtang dat die haer in soodaenigen staet niet en kan dienen/ om onse dinghen te weten.

Inmers om niet veel woorden hier te ghebruycken/ dit argument van de snelheyt en gaet wy in: besonder niet aen / ghy soecht maer met soodaenighe npreluchten de Gemeente te abuseren: Ick segghe alleen/ dat dese snelheyt/ die daer is in de enghelen/ ofte de Heylighen op sekere tyden kan dienen om kennisse te hebben van onse saken/ ghelijck oock daer toe dient/ het verhael der Enghelen, de openbaringhe Godts &c. op andere tyden.

Peenius. *Van den spiegel des godlijcken wesens in welcken de heylighen alles sien.* Antwoorde 1. Wy lesen wel dat de verstorven Heylighen Godt sien, ende door dit ghesichte Godts, gheluckaligh zijn, maer dat zy in Godt sien, alles wat op aerden gheschiedt, lesen wy nergens.

Antw. Wie van de onse heeft opt ghezept/ dat de Heylighen in Godt sien ALLES wat op aerden gheschiedt? en ghenomen datse noch alles saghen dat op aerde gheschiedt / wat waer't dan? meent ghy datse daerom soude moeten een onepudelijck verstant hebben? dat wilde ick wel eens gheprobeeret sien.

Peenius. *Pag. 106.* De Schrift schrijft veel meer in dit leven den heylighen een spiegel toe, door welcken, ende in welcken sy bekennen, maer den gheluckalighen in d'andere een we geeste niet een spiegel, maer een ghedaente, *oft een sien van aenghesichte tot aenghesichte 1. Cor. 13. 12. Cor. 5. 7. 1 Ioan. 3. 2* door een spiegel te kennen is der onvolmaectheydt.

Ander

In der waerhepdt Peenius en verstaet niet wat de kennisse is / die wy noemen cognitio sp̄cularis noch oock van wat kennisse den H. Paulus spreekt: daer den Apostel van spreekt / dat is eene kennisse Gods / die wy op de werelt bekomen uyt het aenschouwen der schepselen / in de welke / als in eenen spiegel de godlycke volmaechtheden uyt schijnē: de se kennisse is seer onvolmaecht / en in eene duytere reden. maer de kennisse die de Heplighen hebben uyt het aenschouwen van Godt selbe / is gantschelijck volmaecht / om dat zy de schepselen sien in Godts wesen selbe / ende niet Godt in de schepselen. Doch / in Godts naem (want daer en is aen een Woordken niet ghelegghen) laet ons dat woordken / Spiegel daer laeten / om niet te spelen met enckele woorden: en laet ons segghen / dat de Heplighen Godt sien / van aenghesichte tot aenghesichte, soo als ghy begheert: siet ghy niet / dat hier uytbelght / dat de Heplighen (door dat klaer aenschouwen Gods) dies te beter kennisse sullen kunnen hebben van't ghene hier op der acten gheschiedt?

Peenius. Van desen spiegel heeft Thomas p. 1 q. 12. A. 8 aldus gheschreven: *Ten is niet noodtsakelijck, dat by den spiegel siet, alle dinghen in den spiegel sie, ten zy dat by den spiegel met sijn ghesicht begrijpe: Want dat verstandt kan in de oorsake kennen, alle de effecten der oorsake, 't welck de oorsake gheheelijck begrijpt. Maer nu gheen gheschapen verstant kan Godt gheheelijck begrijpen,* ghelijck Thomas daer by voeght: Waer uyt onwederprekelijcken volghet, dat de Heylighen in dien spiegel des godlijcken ghesichts niet alles in't particulier en sien.

Antw. Dese spreucke van den H. Thomas, ende wtte stotreden nemen wy aen met handen en voeten / maer stemt ons oock toe / 't ghene uyt dese spreucke volghet / te weten / dat de Heplighen eenige effectē in dien spiegel kunnen sien: want alhoewel wy seyden dat de Heplighen in Godt sien / als in eenen spiegel, de blinghen die op aerden gheschieden / nochtans om dat haer verstandt Godt niet gheheelijck begrijpt, soo en volghet het niet / dat sy ALLES sien wat in Godt is. of

of ALLES wat op aerden gheschiedt; ende de wijle
niemand van ons opt gheleert heeft / dat de Heplighen
ALLES in Godt sien / soo stemmen wy oock u-
we storreden toe. Ende dit alles niet teghenstaende /
soo en waerder de minste ongherijntheit niet / in-
dien de Heplighen sagghen ALLES wat op aerden ghe-
schieft / want daerom en soude sy niet alwetende sijn.

Peenius. De selfde Thomas p. 1. q. 13. a. 17. ende uyt hem
Beccans p. 1. Theol. Scholast. cap. 9. q. 13. schrijft aldus: De
ghelucksalighe door verloop van tijdt sien vele dinghen, de welcke
zy niet ghesien hebben vanden beginne der zalicheydt. Soo en
komt dan uyt het ghelucksalich' ghesichte Godts niet voort
een absolute kennisse aller dinghen.

Antw. Dit altemael aenbeerden wy mede / want
wy en leeren niet / dat de Heplighen een absolute ken-
nisse hebben ALLER dinghen: maer wel van vele dinghen,
die op aerde omgaen / ende dat er gheen ongherijnt-
heit en is / staende te houden dat zy kunnen weten-
schap hebben oock van ALLES wat op aerde ghe-
schieft / want dit en is gheen absolute kennisse van alle
dinghen die in Godt sijn.

Peenius. De selfde Thom. p. 1. q. 57. a. 5. handelende vande
engelen, seght, dat zy het Voort sien, ende de dinghen in't Voort,
en datse kennen de verborghentheden der ghenade, Wel niet alle,
nocht alle ghelijckelijck, maer naer dat het Gods hen sal Willen
openbaren, ende met haere bedieninge over-oen-komt.

Antw. Het selbe segghen wy oock vande Heplighen /
aenghesien dat sy Godt aenschouwen neffens de en-
ghelen: Diet / hier en doet Peenius niet anders als
mederom bechten teghen sijn selven / want niemant
van ons en heeft opt gheseyt dat de Heplighen / abso-
lutelijck ALLES, in Godt sien / of ALLES weten / wat
hier omgaet op aerde: al-hoe-wel sy dat souden kon-
nen weten / sonder nochtans alwetende te sijn.

Peenius. Pag. 107. Voor Gregorius en heeft niemant van
de oude oyt gedacht van soodanighe spieghel, in welcken
de Heylighen alles sien.

Antw. Noch oock heeft jemant opt van de Catho-
lijcken ghedacht van eenen spieghel / in welcken de
Heplighen A L L E S sien / maer wel / veelc, of som-
mighe

mighe dinghen, nae de ghelegentheyt vanden tijt / ende personen. 't schijnt dat ghy gheen onderschept en kont maeken / tusschen ALLES in Godt sien. ende tusschen ALLES sien wat op aerde gheschiet: meynit ghy dan / dat'er in Godt niet meer / ofte niet anders te sien en is / dan t'gene hier om-gaet op aerde?

Peenius. Augustinus disputeert dat sommighe dinghen den verstorven Heylighen bekent worden, uyt het verhaal der Enghelen, ende Zielen. Hieronymus uyt de snelheyt der nature, maer van alles in Godt te sien, schrijven sy niet en woort.

Antw. Ick ben blijde / dat gy selve bekent / dat dese twee Daders van de eerste recht-sinnighe Kercke / met ons leeren / dat de Heylighen van ons weten / ende wy nemen die twee wijsen (door de welke / sy seggen / dat de Heylighen wetschap van onse dinghen bekomen) seer gheerne aen.

Peenius. Bellarmijn selve en durft dit middel der kennis door een spiegel, als gheheel seker, ende sonder twyffel niet beschermen, daerom noemt hy t'slechts waerschynelijck.

Antw. Peen; Bellarmijn disputeert of de Heylighen alles wat haer aengaet / in Godt sien vanden beginne haerder gheluck-saligheyt, ofte wel / gelijk wy horen uyt Becanus ghehoort hebben / datse door verloop van tyt veele dinghen sien in Godt / te weten / door nieuwe openbaringhe (want ghelijck wy mede uyt den H. Thomas hebben ghehoort / de wijle de Heylighen heel Goddelijck wesen niet en konnen begrijpen / soo en konnense oock niet samen sien ALLE wat'er in Godt is) de welke sy niet ghesien hebben van den beginne der saligheyt: Bellarminus meynit dat het waerschijnlijcker is / dat sy Alles wat haer aengaet in Godt sien van den beginne haerder saligheyt; oversulcx hy hont dit eben-wel booz vast / datse onse dinghen in Godt sien / soo dat de questie alleen hier op loopt / of sy die sien vanden beginne haerder saligheyt, ofte wel / door verloop vanden tijt. Ick houd'et in dit leste met Becanus die dit absolutelijck seght / ende oock met Bellarminus, die het selve niet en verwerpt. Maer gy hebt een verdraepde Phantasie / meynende dat het al een dinghen

dinghen is / ALLES in Godt sien dat in hem te sien is,
ende ALLES in Godt sien wat op aerde gheschiet. **Der**
eerste ver-rycht een on-ryndelijck verstant / **het**
tweede niet. **Maer** wat willen wy van soo-danige
dingen handelen met een man / die blycken laet dat
hy noyt theologie ghehoort heeft.

Peenius. Augustinus *lib. de cura pro mortuis Cap. 15.* leert,
dat de gheluck-salighe op dry-derley wijzen kennen t'ghene ontrent
ons gheschiedt. 1. wyt het verhael der menschen, die wyt dit leven
tot hen komen. 2. wyt het verhael der Engelen. 3. wyt Godis beson-
dere openbaringhe.

Antw. Ick hebbe u te bedancken / dat ghy ander-
mael de moeyte hebt ghenomen vooz my / om aen
uwe / ende onse ghemeente / opentlijck te vertoonen /
dat Augustinus (die van Calvyn wozt ghenoemt de ghe-
trouwte getuyghe der outheyt) van ghevoelen geweest
is / dat de heyligen niet alleen van ons weten / maer
doek dyp verschepden wijzen voozstelt / dooz de welc-
ke sp't weten.

Peenius. Augustinus leert alleen dry wijzen, ende en ver-
maent van gheenen spiegel, soo en was dan ten tijde Augu-
stini dese maniere der kennisse door een spiegel, in de Kerc-
ke noch niet bekend.

Antw. Wel aen / stemt ons maer toe dat het waer-
achtigh is / t'ghene Augustinus hier leert / ende wy
sulender mede te vreden sijn / schoon hy niet en
sprack vanden spiegel.

Ik segghe ick dat hy hier spreekt van dien spie-
gel / al-hoewel hy dit woort jupst niet en gebuycket:
want / als hy seght / dat de heyligen / behalven uyt
het verhael der af-lijbige menschen / ende dat van
de Engelen / oock onse dinghen weten uyt besondere
openbaringe Godts, dit en kan niet anders wesen / als
dat sy door verloop van tijt veele dinghen in Godt sien, die
sy van den beginne haerder saligheyt niet en hebben gesien,
dat is / door eene nieuwe, ende bysondere openbaringhe.

Peenius. *Pag. 108.* De Papisten segghen: Die Godt sien, die
sien oock alle dinghen die in Godt sijn: De Heyligen in den
Hemel sien Godt: soo dan mede alles wat in Godt is,

Antw. Soo moet ghy dan een Papijt sijn / want
dit

dit en is niemant's argument als het uwe / ofte
 brengt my eenen Catholijcken schryber booz den
 dach / die soodantgh een argument gemaeckt heeft:
 Jae het contrarie blijkt soo klaer als den dach / uyt
 den H. Thomas, hier boven.

Peenius. Op die selve wijze souden wy moghen van de
 Enghelen argumenteren: *De Enghelen sien alsijsi het aensicht
 sichte des Vaders, die in de Hemelen is Matth. 18. 10.* Nochtans
 en sien sy niet alle dinghen die in Godt sijn, want sy en sien
 niet den dach des laetsten Oordeels, Matth. 24. 36. Marci. 13.
 32.

Antw. Blypen twijffel / indien het waerachtigh
 waer / dat de Hepligen ALLES in Godt sien / bet
 meer soude dit gheseyt moeten worden van de En-
 gelen; maer nu segghe ick / dat het ontwaerachtigh
 is / dat opt Catholijck soude geleert hebben / dat de
 Heplighen ALLE dinghen sien / die in Godt sijn.

Peenius. Bellarmijn selve ontkenet de bovenste stelling
 want hy en seght niet, dat de Heylighen gantschelijck alle
 dinghen in Godt sien, maer alleen die dinghen, de welke ee-
 nichsins tot hen behooren.

Antw. Dit leste is oock het ghehoelen van de Ca-
 tholijcke Kercke / ende niet / dat de Heplighen gant-
 schelijck alle dinghen sien / die in Godt sijn.

Peenius. Soo hebben wy hier voren Thomas, ende uyt hem
 Becanus, hooren seggen, dat de gheluck-salige door verloop
 van tijt vele dinghen sien, de welke sy niet ghesien en heb-
 ben van t'begin der geluck-saligheyt: Soo en comt dan uyt
 het gheluck-saligh aenschouwen Godts, niet voort een abso-
 luyt ghesichte van alle dinghen.

Antw. Dat is dat ick nu meermael gheseyt heb-
 be / dat noyt Catholijck gheleert heeft / dat de Hepl-
 ighen gantschelijck alle dinghen sien / die in Godt sijn.

Peenius. Indien de Heylighen daerom alles weten, om dat
 sy Godt sien in welcken alle dinghen sijn, soo sullen sy oock
 alles vermoghen, en met een woort sy sullen alles sien, om
 datse hem sien die alles vermach, die al-om teghenwoordigh
 is, die alles is, dit ghevolgh is valsch, soo is dan mede het
 eerste valsch.

Antw. Wy houdent mede booz valsch / dat de Hepl-
 ighen

lyghen ALLES weten / wat in Godt is / om datse
Godt sien / blyckt uyt Bellarminus, Becanus, den H.
Thomas, ende alle onse schryvers / die van dese ma-
terie hebben ghehandelt.

Een woort moet ick hier by boeghen / dat hoe-
wel de Heyligen / per impossibile, ALLES sagen wat
in Godt is / dat eben-wel dit ghevolgh niet en be-
staet / Ergo sy souden alles vermoghen, of alles sijn. Ick
wil de wel dat gy dit eens in goede sozme probeerde:
want een verstandigh man en mach niet opnemen/
ofte by moet het comen bewijfen.

Peenius. Ghelyck de Heylighen door het gheluck saligh
ghesichte, geen Goden worden, soo en werden sy oock daer
door niet alwetende.

Antw. Dat segghen wy mede: Maer wie heeft
opt bande onse gheleert / ofte bande nwe betwefen/
dat de Heylighen moeten al-wetende sijn / om aen-
geroepen te worden.

Peenius. Hoe-wel alle dinghen in Godt sijn, welcken de
Heyligen sien, nochtans en volght daet uyt niet, dat de Hey-
ligen alle dinghen sien in Godt, want dat ontkennen de Hey-
lighen selve *Esais. 63. 16.*

Antw. Soo spreken wy oock. Is dan / dit niet
pur het papier bekladden / ende disputeren teghen
den wint wanneer ghy onse eygen leeringhe vast
stelt? De plaetse *Esais 63.* en komt hier niet te pro-
pooste / soo wy hier nae sullen sien.

Peenius. De Heylighen sien Godts clærheydt, maer die
de clærheydt vande Sonne siet, siet die oock terstont alle
dinghen, die vande Sonne verklaert worden?

Antw. Wy seggen dat neen: en daerom loochenen
wy dat de Heyligen ALLES sien wat in Godt is: hoe
lanck sult ghy dan de patientie van den Leser mis-
bruycken / met geduerich het selbe te praten?

Peenius. T'en volght niet, dat een yghelyck die Godt
siet, alles kent, om dat hy hem niet volcomelyck en be-
gripe.

Antw. Dit stemmen wy oock toe. Oversulcx re-
gen wie heeft Peenius hier wederom gebochten: niet
teghen wy / want dit boven-gestelt argument / en is
by

by my niet te vinden: Niet tegen eenigh ander Catholijck schryver / want niet een van haer en leert dat de Heyligen gantschelyck alle dingen in Godt sien / of dat sy door het ghesichte Godts alwetende worden. soo heeft dan Peenius hier enckelijck gebohren tegen sijn eggen schaduwte / ende sette inbeeldinghe. De mosten de Heeren Professors te bozen wel ghecondereert, ende ghetoeft hebben / eer sy sijn Boeck openprobeerden.

Hy meent misfchien / dat de Heyligen ALLES souden moeten in Godt sien / om dat sommige Catholijcken seggen / dat Godt booz haer is gelijk eenen spieghel: maer weet de goede man niet / dat men een spieghel kan insien / ende nochtans niet alles samen wat ontrent den spiegel is / te meer in een levenden ende bywillighen spieghel?

Tot noch toe heeft Peenius, soo menighe verscheyden dingen boozghebracht / om te toonen dat de Heylighen niet ALLES en weren (daer van tusschen onghen verschil is) daer-en-tusschen en heeft sy niet een bewijs booz den dach ghebracht / om te toonen dat sy ALLES moeten weten / op dat sy mogen aen geroepen worden.

Peenius. pag. 109 Nu comen wy tot het vierde middel der kennisse, namentlyck de Godlijcke openbaringhe. antwoorde. Indien de Heylighen om te weten de dinghen, die op aerde geschieden van noode hebben nieuwe openbaringe waerom seght de Roomsche Kercke soo vrymoedigh tot alle Heylighen, Bidt voor ons, en begheert niet somtijts dat Godt onse ghebeden openbare?

Antw. De openbaeringhe die aen de Heylighen ghedaen wordt / kan gheschieden soo wy nyr Augustino ghehoort hebben / ofte dooz het verhael der sterbende menschen / of dooz de Enghele / of dooz Godt selve / ende dat leste dooz het ontdecken van eenighen sake / in' goddelijck wesen / de welke de Heylighen te bozen niet en hadden gesien / gelijk Becanus, ende den H. Thomas leeren: voeght hier by / de werenschap van onse nooden / die vele Heyligen mede-draghen nae t'ander leven / wanneer sy nyr dit leven sepe-

den / ende onse nooden booz de ooghen ghesien hebben. Daerom segghen wy dan soo bypnoedigh tot de Heplighen bidt voor ons, om dat wy wel weten / datter soo vele ende verscheyden middelen zijn / dooz de welke sy können kennisse hebben van onse dinghen: sae mer'er daer hebben dooz het verhael der Engelen, soomen kan sien *Apoc. 8. v. 20.* ende door de openbaringhe *Godis*, soomen kan sien / *Matth. 17. 3.*

Peenius, Welcke maniere van kennisse verworpen wort vanden *Paus*, die en moet *Bellarmin'* niet aen-nemen als waerschijnlijk, de reden is: om dat hy de sententie vanden *Paus* onseylbaer stelt tot een reghel van alle verschil in de Kercke, maer de *Paus Gregorius Magnus lib. 12. Moral. cap. 13. ende lib. 4. Dialog. cap. 33.* Verwerpt de maniere van kennisse door openbaringhe: want hy omhelst de sententie vande kennisse door een ghelucksaligh aenschouwen, de welke reghen dese openbaeringhe strijdigh is, ghelijck *Bellarmin* selve bekennt.

Antw. Dit is immers een slecht argument: Ick bekenne dan / dat *Bellarmin* niet verworpen en wagh de sententie des *Paus* / wanneer hy iets desintereert in qualiteyt als *Paus* / ofte *Stadt-houder Christi*, want in die qualiteyt is hy onseylbaer; maer noch *Gregorius*, en heeft hier niet gheleert in qualiteyt van *Paus* / noch hy en heeft de maniere van kennisse door openbaringhe verworpen? seght my nu / waer bekennt *Bellarmin*, dat de maniere van kennisse door openbaringhe, strijdt reghen de kennisse door een ghelucksaligh aenschouwen? wijst my de plaetse aen / ende stelt sijn eyghene woordeu.

Gregorius dan ghelijck *Bellarmin* seer wel seght leert dat de Heplighen / die *Godt* aenschouwen / allez in hem sien / te weten 't ghene haer aengaet; daerom en verworpt *Gregorius* niet de maniere van kennisse door openbaringhe,

Peenius. *Costerus in Enchir. pag. 389.* seght aldus: De afwesighe dinghen worden op een heel ander wijze den levenden gheopenbaert, dan den Heylighen, die de eenwighe heerlijkheyt ghenieten: want hen wordense bekennt door eene verborghen inblasinghe; maer desen door het aenschouwen des Goddelijcken wesen.

wesen. Maer indien den Heylighen, de dinghen die op aen-
gheschieden, niet bekend worden op die wijze, waer de
den levendighen de afwesighe dinghen gheopenbaert wor-
den, soo en kan oock gheen verghelijkinghe ghemact
worden tusschen de openbaringhe, die den levenden gheschiet
is, ende die den Heylighen gheschieden moet.

Antw. Daer en kan gheene ghelijckentse ghe-
maect worden / aengaende de wijze bande open-
baringhe (bande welke Costerus hier alleenlijck
spreekt) dat is waer: Daer en kan gheene ghe-
maect worden / aengaende de openbaringhe selve,
dat en is niet waer: want dit argument blijft dies
niet teghenstaende in sijn gheheel: Aen de levendige
menschen sijn vele afwesige dinghen gheopenbaert gheweest:
Ergo dat gheschiet veel meer aen de Heylighen: de welke
ghelijck sijn in een verhevender staet / soo is haer
kennisse dies te volmaeckter.

Peenius Pag. 110. Die selfde Costerus *diſſo loco* Pag. 386.
streckt dese openbaringhe uyt, oock tot de Vaders in't voor-
burgh. Het teghendeel stelt Bellarminus, den Vaders in't
Voorburgh, seyt hy, en is ordinaerlijck niet gheopenbaert
hier ghedaen wiert, &c.

Antw. Hier en is de minste strijdt niet tusschen
Costerus, en Bellarminus: want Bellarminus en loochent
niet absolutelijck / dat aende Vaders in't boor-
burgh iets soude gheopenbaert sijn gheweest / maer
hy seght alleenlijck / dat dit niet en gheschietde
ordinaerlijck, daer mede en verwerpt hy de extraordi-
narische openbaringhen niet / ten opsichte der Vaders
in't boorburgh / de selve houdt Costerus; soo gheeft
ghy dan valschelijck voor / dat Costerus, en Bellarminus
hier teghen malckanderen strijden.

Peenius. Alle dinghen dan sijn seer twijffelachtigh, ende
onseker.

Antw. Sy sijn twijffelachtigh / ende onseker / soo
als sy van u 1. valschelijck voor-ghestelt worden, dat is
waer / soo se van ons metter daet gheleert worden, dat is
ontwaerachtigh.

Peenius. Eyndelijck alle die aengheroepen worden als
Middelaers tusschen Gods, ende den menschen, dien en moe-
ten

ten onse ghebeden van *Godt* niet gheopenbaert worden, maer *hy* selve moeten veel meer onse gebeden door hen selven hooren, ende die tot *Godt* brenghen.

Antw. **Waerom dat? Ghy seght veel / maer ghy en probeert niet.**

Peenius. Wat voor een middelaer sal dat zijn, den welken eerst sal moeten te kennen ghegheven worden door hem, by welken *hy* Middelaer moet zijn, dat *hy* van desen als middelaer wert aenghesproken, Lieve! wat zijn dit omweghen?

Antw. **Lieve! wat omweghen sijn het gheweest / wanneer *Godt* selve de vrienden van *Job* heeft gheopenbaert / dat sy hant-offeren souden offeren boozhaer selven / ende / versoeken de ghebeden van *Job*? hier worden de vrienden van *Job* eerst te kennen ghegheben dooz hem / by welken sy moesten Dooz-bidders / of Middelaers sijn / dat is / dooz *Godt*, die daer self teghenwoordigh was. Wat dunct u nu? is dit soo ongherijmt?**

§. II.

Of de Heylighen over al moeten teghenwoordigh zijn.

Peenius. Pag. III.

Die Religieuselijck aen-gheroepen wert, die moet teghenwoordigh sijn by den ghenen, van welken *hy* aengheroepen wort.

Antw. **Dat wordt gheloochent: 't en is niet waer / dat *hy* die aengheroepen wort / plaetselijck moet teghenwoordigh sijn / by den ghenen / die hem aenroept.**

Peenius. Aen *Godt* alleen wordt in de H. Schriftuer toegheschreven, dat *hy* naemelijck is al om teghenwoordigh, maer de al-om teghenwoordigheyt wert den Heylighen

ghen ontnomen, de wijle de Schriftuer nergens daer van spreeckt.

Antw. Dit is oock ons gheboelen. Maer ghy en betwijst niet dat hy die aengheroepen wordt / plaetselijck moet teghen-woordigh zijn / by den ghenen die hem aen-roept.

Peenius De Heerlijckheyte der Heylighen wert 1. Cor. 15. 41. opentlijk beschreven, maer gheen ghewach van al-om teghen-woordigheyt.

Antw. Hoe komt dit hier al te propooste? Want wie van ons heeft opt gheleert / dat de Heylighen ober al teghen-woordigh zijn en daerom sijn alle de Schyfturen / die ghy hier dief-aengaende voestelt / te verghes: want wy stemmen u mer volle monden / toe / dat de Heylighen in den Hemel sijn / 2. Cor. 5. datse in't Paradijs sijn. Luc. 23. in't Vader-lande. Heb. 11. &c. ende wy bekennen oock / 't ghene ghy daer by voeght / dat door dierghelicke beschrijvinghen beteeckent wordt een sekere, ende bepaelde plaete, in de welke de Heylighen de Hemelsche ghelucksaligheyt ghenieten: Maer betwijst ons eens dat dien niet en magh aen-gheroepen worden / die niet plaetselijck teghen-woordigh is by den ghenen / die hem aen-roept.

Peenius De wijle het *Godt* alleen eyghen is, al-om teghen-woordigh te zijn in Hemel, en op aerde, te ghelijck by den Engelen, ende by den menschen, soo en kan niemant meer buyten *Godt* met waerheyt toe-gheschreven worden.

Antw. Altemael ydele praetjng: wy segghen dit al mede: Maer ghy moest betwijfen datmen niet mandt aen-roepen en magh dan de ghene / die by ons plaetselijck teghen-woordigh en is: waer seght de Schyftuer dit?

Peenius Ghelijck de Heylighen niet alwetende zijn, alsoo mede niet al-om teghen-woordigh: want beyde is't een eyghenschap van den waren *Godt* alleen.

Antw. 'T is seer wel gheseyt: want ghelijck tot de alwetentheyt een onepudelijck wesen van noodt is / alsoo oock tot de al-om teghen-woordigheyt, dien vol-ghen.

ghens / de wijle de Heylighen gheen onepndelick
Wesen en hebben / 't welck Godt alleen toekomt /
soo en sijne noch alwetende, noch al-om-teghen-woor-
digh. maer dit is eyghen aen Godt alleen.

Peenius. De Engelen selfs en zijn niet al-om-tegen-woor-
digh, veel min dan de Heylighen.

Antw. Is dit niet een los praeten / als men soo
menichmael herhaelt 't gheue wy selve leeren / en
toestemmen? bewijst ons eens dat de al-om-teghen-
woordigheyt / soo noodtsaekelijck is tot de aen-
roepinghe / darmen niemant en magh aenroepen/
die niet ober al teghen-woordigh en is.

Peenius. Ghelijck Elia 1. Reg 18.27. daer uyt bewijst, dat
der Baaliten Godt niet en was aen te roepen, om dat hy niet
teghen-woordigh en was by den ghenen die hem aenroepen,
aloo besluyten wy oock dat de Heylighen, om datse niet te-
ghen-woordigh en zijn by den ghenen, die hem aenroepen,
niet en moghen Religieuselijck aenghebeden worden.

Antw. Ten eersten. Ghy moest soo besluyten: De
Heylighen en zijn niet al-om-teghen-woordigh (want de-
se voorstellinghe hebt ghy op-ghehouden / ende ghe-
probert) Ergo de Heylighen en moghen niet aengheroe-
pen worden: Maer nu komt ghy hier te voorschijn
met haer. encke te teghen-woordigheyt, en laet de al-
om-teghen-woordigheyt vaeren: Ick loochene dan
dit ghevolgh: De Heylighen en sijn niet al-om-teghen-
woordigh, ergo sy en moghen niet aengheroepen worden.
Want tot de aenroepinghe en is gheene al-om-teghen-
woordigheyt van noode.

Ten tweeden, dit besluyt en dencht niet / de Heyli-
ghen en sijn niet teghen-woordigh by den ghenen die haer
aenroepen, ergo sy en moghen niet Religieuselijck aenghe-
beden worden.

Ten derden: Ick loochene utve eerste voorstellinghe,
te weten dat Elias soude hier uyt betwisen hebben / dat
der Baaliten Godt niet en was aen te roepen / om dat
hy niet teghenwoordigh en was by den ghenen die
hem aenroepen: Want de Schryfture seght open-
lijck dat Elias hier met de Priesters van Baal, ghespodt
heeft.

Ter contrariten / David gheeft ghenoeghsaem te
kennen / dat hoe wel Godt niet teghenwoordigh en
waer by den ghencu / die hem aenroepen / dat hy
eben wel haer soude verhooren: Want *1 salm. 20. 7.*
seft hy: Hy sal hem verhooren uyt den Hemel zijnder be-
ligheyt. Van ghelijcken oock Salomon *3 Reg. 8. 32. 34. 36.*
39. 43. &c. O Heere hoort dan in den Hemel: *Jtem 2. Pa-*
ralip. 6. 35. Hooft dan uyt den Hemel haer ghebede, &c. Dat
Christus selve leerende ons segghen: Onsen vader die in
de Hemelen zijt, heeft ons gheleert dat onse ghebeden
van Godt, noot soo veel als hy inden Hemel is / van
hem verhoort worden. Ghelijck dan Godt, hoe wel
hy per impossibile niet oer al teghen woordigh en
waere / soude moghen aengheroepen worden / so
en volght het niet dat de Heylighen niet en maghen
aengheroepen worden / hoe wel sy niet teghen-woor-
digh en sijn by de ghene die haer aen-roepen; want
de wetenschap die Godt in den Hemel heeft dooz sijn
eyghen selven / en dooz sijn eyghen Wesen / die heb-
ben / nae mindere proportie / de Heylighen / ofte uyt
het verhael der sterbende menschen / oft uyt verhael
der Engghelen / ofte uyt de open-baringhe Gods, ofte
uyt het ghene sy hier in dit leven noch wesende heb-
ben ghesien &c.

Peenius. Pistorius seght in *Hodoget. Cap. 6. Pag. 227.* dat
het afwesen der Heylighen niet en doet tot dit argument, dat
namelijck daer uyt besloten wort, datmen de Heylighen niet
en moet aenroepen.

Antw. Dat hebbe ick oock ghesepdt / doch niet
van de selve te MOETEN, maer te MOGHEN
aenroepen. Wat hebt ghy hier teghen?

Peenius. *Pag. 113.* De argumenten van ons nu voort-
ghebracht, thoonen dat de Religieuse aenroepinghe gant-
schelijck vereyscht de teghen-woordigheyt van den ghencu
tot wien de aenroepinghe verricht wort.

Antw. Hier laet ghy de al om teghen woordigheyt
baeren / ende valt plotselijck / op de enckele teghen-
woordigheyt: wel aen / de wijle ghy in't eerste ber-
gen sijn / bewijst van het tweede / te weten dat de Hey-
ghen by ons moeten plaetselijck teghen-woor-
digh

digh zijn / om aengheroepen te worden.

Peenius. Die niet teghen-woordigh en is, die en kan oock niet hooren de ghebeden der ghener die aen-roepen.

Antw. Dat wordt gheloochent: want dit en is tot noch toe niet bewesen.

Der halben / siet ghy niet booz de oogh/hoe ver-re dat Peenius afghedzact is vanden wegh die hy wilde ingaen? Hy wilde met kracht drijven/ dat de heplighen/ om aengheroepen te worden / moesten/ al-om teghen woordigh zijn / ende dit nu laetende vaeren/ soo valt hy plotselijck / op haere enckelc teghen-woordigheyt.

Peenius. Hy en can oock de aenroepers gheen hulpe bewijfen, ofte uyt het perijckel redden.

Antw. Te bozen was de questie of de heplighen noodt-saeckelijck moeten al-om-tegghen-woordigh zijn / om aen-gheroepen te worden / ick hebbe ghehoont dat neen; nu roert ghy hier wederom een andere questie / te weten/ of sy moeten tegghen-woordigh zijn om haere aenroepers behulp-saem te zijn.

Ich antwoorde 1. dat dit niet van noode en is: want Godt selve kan/ dooz haere booz-biddinghe beweeght zijnde/ haere aenroepers helpen / ofte dooz zijn selven/ ofte dooz sijne Engheleu.

Ich antwoorde 2. met Augustinus lib. *de cura pro mortuis* Cap. 16. De Martelaeren sijn by sommighen tegenwoordigh, om haer te ghenescen, ofte te helpen, ende men moet segghen, datse door de Goddelijcke kracht tegghenwoordigh zijn aen de dinghen der levenden: want de overledene en kunnen dat niet doen door haer eyghen kracht, ofte nature.

Seght ghy dan met Augustino, dat de heplighen dichtsels regentwoordigh zijn hy de levende/ om haer te helpen? soo en isser gheen swaerigheyt.

Seght ghy datse noyt tegghenwoordigh en zijn? soo segghe ick dan / datse Godt bidden / dat hy sich ghetweerdighe/ of dooz sijn selven / of dooz sijne Engheleu/ haere aenroepers te helpen. Hier mede heb-

he ick saemen voldaen op al't ghene dat ghy daer naer seght / oft vraeght.

Peenius. Niemand can de Religieuse aanbidders verhooren die nae de plaetse afwesich is.

Antw. Hoe heeft dan Eliseus ghehoort / afwesich zijnde / 't ghene den Coninck van Syrien seyde in sijn slaep-kamer?

Peenius. De Schrift voeght verhooringhe, ende teghewoordigheyt seer nauwe te saemen.

Antw. Ten doet'er niet toe / de Schrift en boeghet soe nauwe niet te saemen / ofte sy seght op een ander / datse wel konnen ghesepareere worden / ghelyck het blyckt in Eliseus, Ezechiel, ende andere. Tot hier toe en hebben wy niet een enckel argument wy u konnen perffen / dat het niet saemen en staet afwesich te zijn / ende nochtrans te hooren.

§. III.

Of de Heylighen moeten almachtigh sijn om aengheroepen te worden.

Peenius Pag. 115.

Die Religieuslyck aenghebeden sal worden, die moet met eene oneyndighe kracht aenghedaen zijn, op dat hy in alderley teghenheden helpen kan: Want dat zijn twee steunfels van ons yestrouwen in de ghebeden, voor eerst, dat hy, welken wy aenroepen sy onsen goedertieren Vader, seer ghereet om te helpen, ten anderen, dat hy almachtigh is, met ghenoeghsamen krachten, om ons te hulpe te komen, voorlien: Indien een van beyde ontbreckt, soo en kunnen wy gheen vast yestrouwen van de verhooringhe in ons herte hebben.

Antw. Hier zijn vele dinghen saemen / die ghesepareere worden / maer niet ghesepareere / daerom worden altemael saemen ontkent.

1. Ick loochene dat de ghene / diemen aenroepen onsen

onsen goedertieren Vader moet zijn : waerom en is't niet ghenoech/dat hy onsen goedertieren vriendt zy/ en de gheneghen om ons goet te doen ?

2. Ick loochene dat de ghene die aengheroepen wordt/ moet almachtigh zijn ; waer uyt bewijst ghy my dat / is't niet ghenoech dat hy ons kan helpen/ ghelijck de Enghelen namelijck metter daet doen?

3. Ick loochene dat de Heylighen gherne ghenoechsame krachten en hebben om ons te helpen/ ten minsten/als instrumenten Gods , soo wy datelijck hier nae sullen sien.

4. Ick loochene dat indien de goedertierentheydt van eenen vader / oft almoghentheydt komt te ontbrecken/ dat wy gheen vast vertrouken van de verhooringe in ons herte konne hebben. Dit moet al bewesen wordē/want 't zijn ulre eygen propositien, en affirmatien, die gy hooggestelt hebt/sonder eenige pzeubē.

Peenius. De almachtigheyt wert Gode alleen toegeschreven in de H. Schrift.

Antw. Te vergheefs bewijst ghy dit met elf Schrifturen/want de sake is soo klaer als den middagh/ende wy ghelooven/dat Godt alleen almachtigh is / sae dat hy sijne almoghentheydt niemant kan mede deelen / maer wat wilt ghy hier uyt besnyten ?

Peenius Pag. 116. In de voorseyde Schriftuer-plaetsen wordt van Godt als jet eyghens gheseydt, dat hy uyt alle nooden, ende swarigheden verlossen kan, den ghenen die hem aenroepen.

Antw. Wie van ons heeft dit oyt gheloochent ?

Peenius. Uyt Esaïæ 45. 21. Daer en is gheen Godt meer behalven my, een Heylant, niemant isser dan ick, besnyten de Heyliche dat-se tot Godt roepende sullen verhoort worden, om dat Godt, die sulcks goedertierentlijck beloofst heeft, almachtigh is, jae groot van daet.

Antw. Choont my eens dat semant van de Heylighen dit besnypt maecht : niemant en kan ons helpen als alleen die, die welcke almachtigh is, oft de ghene, die niet almachtigh en is, en kan ons niet helpen, want hier moet het op uyt-kouen. De reste en is maer al praeten.

Peenius.

Peenius. Wanneer hy aengheroepen wordt die niet almachtigh en is, soo en kunnen wy ons niet versekeren vande verhooringhe.

Antw. **Waer staet dat gheschreven?**

Peenius. Desen lof wort Gode alleen ghegheven met te ghenstellinghe van alle anderen. Psal 115. 3. 4. *Onse God is doch in den hemel, hy doet al wat hem belieft. Haerlieder afgoden zijn silver, en gont. &c.* Psal. 146. 2. 3. *ick sal den Heere prijfen in mijn leven. En vertrouwt niet op Princen, op 'smenschen kind, by het welke gheen heylen is, jac die niet helpen konnen.*

Antw. **Wat zijn immers slechte Schryftuer-plaetsen/om te thoonen/dat de Heylighen niet aengheroepen en moghen worden / om dat sy niet almachtigh en zijn.** Want ick hoor David hter wel spreken van afgoden, en trouwloose menschen, maer niet van aeghstorvene Heylighen: **Wat wonder dat de Afgoden ons niet en souden konnen verhooren / oft helpen / aenghesten dat Paulus seght / dat eenen Afgodt niet met allen en is? 1. Cor. 8. 4.** Sout ghy dit wel derben segghen van de Heylighen? **Wat wonder oock/dat trouwloose menschen, ons niet en souden helpen / aenghesten dat hare trouwloosheydt selve / een teecken is / dat wy van haer niet te verwachten en hebben? maer sout ghy dit wel durben segghen van de Heylighen? in de welke noch vleecke / noch eenigh ghebreck ballen kan/ghelyck den H. Joannes seght Apoc. 14. 5. Sy zijn sonder vleecke voor den thron Godts?**

Peenius. Nergens en worden wy tot den Heylighen ghewesen, om in onsen nootd, hare hulpe, ende bystant te verfoecken, maer de Schrift roept ons van allen anderen alleelijck tot Godt.

Antw. **Dat is nu wederom wat anders: ghy moest bewijzen / dat de Heylighen niet en moghen aengheroepen worden om dat-se niet almachtigh en zijn. Even-wel ick sal gheerne de Schryfturen hooren/daer wy gheroepen worden tot Godt ALLEEN.**

Peenius, Psal. 50. 17. *Roep my aen in den dagh der benauweheydt, ick salder u wyt helpen.*

Antw. **Hier en wordt niet gheseydt: Roep Godt ALLEEN aen,**

Peenius.

Peenius. Psal. 91. 14. *De wijle hy my seer bemindt, soo sal ick hem igt helpen.*

Antw. **Hier en woardt niet ghesepdt:** Nicmant en kan dit doen als Godt ALLEEN.

Peenius. Prov. 18. 10. *De naem des Heeren is een stercken toren, de rechveerdighe sal daer henen loopen, ende in een hoogh verreck gheselt worden.*

Antw. **Hier en woardt wederom niet ghesepdt / dat de rechveerdighe tot niemant anders mach gaen.**

Om dit te sluyten / soo segghe ick / dat van Peenius niet anders bewesen is / als dat Godt alleen alwetende is / dat hy alleen al-om-teghenwoordigh is / dat hy alleen almachtigh is / ende dat gheene van dese goddelijcke eghendommen den Heylighen konnen roegheschreven worden : Dit selve leeren wy opeutlijck / soo en is hier dan tot noch toe niet teghen ons : Du moest bewesen worden / dat daerom de Heylighen niet moghen aengheroepen worden / om dat sy niet alwetende, noch al-om-teghenwoordigh, noch almachtigh sijn : dese bewijzen / soo ick klaer ghethoont hebbe vooz d'oogh / heeft Peenius in de penne ghelaten. Soo sullen dan de Heeren Professeurs van Ueyden / dit noch eens beseben te considereren / ende Peenium onderichten / hoe hy dit in goede forma syllogistica moet bewijzen.

Peenius. Pag. 118. Sommighe Papisten excipieren, dat de heylighen die kracht om te helpen niet van haer selven, maer van Godt hebben.

Antw. **Dat is slyten twijffel ; hebt ghy hier wat segghen ?**

Peenius. Oft sy schoon die kracht van een ander hebben, nochtans indien sy die waerlijck hebben, soo zijn-se almachtigh.

Antw. **Draeght eens bande Professeurs van Ueyden / oft dit wel volghet ? segghen sy dat neen ? soo loochene ick 't dan : segghen sy dat jae ? dat-se u dan leeren / hoe ghy dit moet bewijzen.**

Peenius. Indien de Heylighen in alle teghenspoedighe dinghen hulpe toebrenghen konnen, soo zijn-se waerlijck almachtigh.

Ant.

Antw. Ghy herhaelt een dinghen isten-mael / als segghe dan wederom / dat uw' segghen niet waer en is.

Peenius. Ons lichaem leeft niet van sich selven, maer van de siele, ende nochtans leeft het waerlijck; Een gloeyend' yser heeft een kracht om te branden, niet van sich selven, maer van't vyer, met welcken het vereenight wordt, ende nochtans heeft het waerlijck kracht om te branden, &c. Alsoo mede, indien de Heylighen de almachtigheydt van Godt ontfanghen, soo souden sy waerlijck daer van almachtigh gheseyghet moghen worden.

Antw. 'Tis al waer / waer't saken dat de Heylighen de almachtigheydt ontfinghen / byten twyffel / sy souden almachtigh zijn: maer wy loochenen dat de Heylighen de almachtigheydt van Godt konnen ontfanghen / ende wy loochenen dat / om dat het eene onepndelijcke kracht is / die aen gheen epndelijck schepsel kan mede-gheedeelt worden. Verhalven wy loochenen oock dat-se ons niet en konnen helpen / ten zy dat sy almachtigh zijn.

Peenius, Pag. 119. Andere Paus ghesinde segghen: De Heylighen zijn in dese wercken alleenlijck instrumenten Godts, waer door Godt de selve uytwerckt.

Antw. Dat is pertinent wel gheseyd / ende dat is't dat ick begheere.

Peenius. Oft de Heylighen zijn lijdende, ende ledighe, oft krachtighe, ende mede-werckende instrumenten?

Antw. Laet ons nemen dat het mede-werckende instrumenten zijn / oft wel sedelijcke, 'tis mij al een dinghen.

Peenius. Indien dit soo is, soo sullen de Heylighen niet te min almoghende zijn.

Antw. Hier is wederom gheene apparentie van ghebolgh.

Peenius. Soo wie werckingen voortbrenght, de welke de goddelijcke macht eyghen zijn, die wordt waerlijck almachtigh gheseydt, oft schoon die macht hem mochte mede-gheedeelt zijn.

Antw. Du sie ick klaer dat Peenius eenen armen suffer is: Seght m'eens ghy goede man / als Petrus dan

den kreupelen heeft doen opstaen / ende Paulus den dooden songhelingh bertweckt van de doot / waeren sy gheene instrumenten Godts : hoochten sy oock gheene wercken boort die eyghen zyn aen de goddelijcke mach / aenghesien dat Christus updruckelijck seght / dat de oprechte gheloovigh meerder wercken sou doen als hy : zyn sy daerom almachtigh gheweest : Seght ghy / dat-se niet mede ghewerckt hebben : thoont my dat upt Schyssture: daer-en-hoben / thoont my in wat qualstept / dat de Enghelelen ons draghen in hare handen , en oft sy daerom almachtigh zyn :

Peenius. Indien de ghene, welcker hulpe Godt gebruyckt in't distribueren van de hemelsche gaven en weldaden , religieuselijck moesten aengheroepen worden , soo soudent wy den dienaren des Woordts, *de wytdaelders der verborghentheden Gods*, oock moeten aenroepen.

Antw. Nihil ad rem : Ghy laet utwe boozstellinghe sicken / sonder een tittelken by te bzenghen / om de selve upt Schysstuer te bewijzen : men vraght hier / oft de Heylighen eenighe goddelijcke wercken niet en konnen uptwercken als instrumenten Godts, ten zy dat sy almachtigh zyn : bewijst dat.

Ten anderen / hier komt ghy wederom te boozschijn met uw MOETEN, het welck niemant van ons opt ghesepdt heeft.

Peenius. Indien de Heylighen gheene autheuren en zyn van die weldaden, maer alleenlijck dienaers , soo en zyn die weldaden niet van den Heylighen , maer van Godt te beghereen.

Antw. Ten volght niet / want de Predskanten / soo sy segghen / zyn bedevaers van die weldaden / oft verborghentheden Godts, namelijk van den Doop, ende het Nachmael : Mach ick daerom den Doop van haer niet begheeren / om dat sy alleenlijck dienaers zyn / ende gheene autheuren daer van ?

Peenius pag. 120. Indien de Heylighen , soo dickwils als Godt op deser aerde door hen , goddelijcke weldaden ghegeven heeft , niet ghewilt hebben , dat de menschen over hen soudent verwonderen , dar-se niet op hen , maer op Godt sou-

souden sien, ghelick bli, ckt *Act. 3. 12. cap. 10. 26. cap. 14. 13. &c.*
Soo sullen sy waerlijk in den staet der heerlijckheydt ghe-
voert zijade, alsoo ghesint zijn, en volghens dien gheentus
begheeren, dat-se diehalven religieuselijck aengheroepen
worden.

Antw. Daerom en laet het pinceel niet te twefen
het instrument banden schilder / om dat-men den
schilder / ende niet het pinceel de konste toe-schijft,
alsoo en laten de Apostelen / die mirakels ghedaen
hebben/gheen instrumenten Godts te zijn / al-hoe-
wel sy dit toe-schrijven aen Godt: ende schoon het
pinceel niet en kan eyghentlijck konstigh ghenoemt
worden (ghelijck Bellarmius spreekt van de penne)
het pinceel blijft eben wel het instrument / door het
welcke den schilder sijn werck uptgheboert heeft.
Dan ghelijcken/ en moghen de Apostelen / die mira-
kels ghedaen hebben / niet almachtigh ghenoemt
worden / nochtans en latense daerom gheen instru-
menten Godts te zijn.

HET V. CAPITTEL.

Van het vertrouwen te stellen op de Heylighen.

Peenius.

HY moet alleen religieuselijck aenghebeden worden, op
welcken men sijn vertrouwen, ende hope des herren
stellen magh. Want het vertrouwen, ende de aenroepinghe
hanghen aen malkander. *Plal. 2. 13. Wel gheluck salig is zijne
alle die op hem betrouwen.* Verghelcken met *Joël 2. 32. &c.*

Antw. Waer upt bewijst ghy my / dat-men het
betrouwen des herren moet stellen op Godt al-
leen: want de Schrifturen / die van u hier byghe-
bracht worden/ en segghen niet anders/ als dat hy ve-
ligh is, die sijn vertrouwen op Godt stelt, oft dat-men sijn
ver-